

Myndighetsanalys av Socialstyrelsen

Delrapport

MISSIV

DATUM
2024-10-31

DIARIENR
2024/106-5

ERT DATUM
2024-04-25

ER BETECKNING
S2024/00899

Regeringen
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Uppdrag att genomföra en myndighetsanalys av Socialstyrelsen

Regeringen (Socialdepartementet) gav den 25 april 2024 Statskontoret i uppdrag att genomföra en myndighetsanalys av Socialstyrelsen, i enlighet med den modell som Statskontoret har redovisat till regeringen (Fi2007/08016).

Statskontoret överlämnar härmed *Myndighetsanalys av Socialstyrelsen. Delrapport*.

Generaldirektör Annelie Roswall Ljunggren har fattat beslut i detta ärende. Utredningschef Hanna André och utredarna Henrik Segerpalm, föredragande, Maja Rhodin-Edlund och Miriam Öfverberg, samt praktikant Zahia Kaidi var närvarande vid den slutgiltiga handläggningen.

Annelie Roswall Ljunggren

Henrik Segerpalm

Innehåll

	Sammanfattning	4
1	Utgångspunkter för vår delrapport	5
1.1	Statskontorets uppdrag	5
1.2	Socialstyrelsens uppgifter	6
1.3	Socialstyrelsen har många regeringsuppdrag	10
1.4	Socialstyrelsen delar in verksamheten i fyra olika roller	11
2	Förändringar av Socialstyrelsens uppgifter	13
2.1	Socialstyrelsens uppgifter har renodlats	13
2.2	Socialstyrelsen har fått en central uppgift i att samordna statens kunskapsstyrning	14
2.3	Socialstyrelsen har fått fler stödjande uppdrag på senare år	15
2.4	Krisberedskap har blivit en betydande del av verksamheten	17
2.5	Socialstyrelsen har fått utökade uppgifter	18
2.6	Flera förändringar kan påverka Socialstyrelsens uppgifter framöver	20
3	Målgrupper och aktörers syn på Socialstyrelsens stöd och samverkan	23
3.1	Socialstyrelsen uppfattas som kompetent och öppen för dialog	23
3.2	Socialstyrelsens roll är inte alltid tydlig för regioner och kommuner	24
3.3	Socialstyrelsens stöd upplevs inte alltid så användbart	25
3.4	Socialstyrelsen har svårt att ge stöd och nå ut till kommunerna	27
3.5	Socialstyrelsens samverkan med andra myndigheter fungerar olika bra	28
4	Referenser	30
	Bilagor	
	Regeringsuppdraget	34

Sammanfattning

Statskontoret har fått i uppdrag av regeringen att genomföra en myndighetsanalys av Socialstyrelsen. Denna promemoria omfattar Statskontorets delredovisning av uppdraget.

I delredovisningen beskriver vi Socialstyrelsens instruktionsenliga uppgifter och hur myndighetens uppgifter har förändrats sedan 2011. Förändringar av myndighetens uppgifter har syftat till att renodla Socialstyrelsens roll som kunskapsmyndighet med en central roll i den statliga kunskapsstyrningen av hälso- och sjukvården, tandvården och socialtjänsten. Socialstyrelsen har på senare år fått flera uppdrag som på olika sätt handlar om att stödja, koordinera och samordna hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Socialstyrelsen har sedan 2011 också fått ett utökat ansvar inom olika områden. Pågående reformarbete inom olika områden kan komma att påverka myndighetens instruktionsenliga uppgifter framöver.

Representanter för målgrupper och samverkande aktörer uppfattar sammantaget att Socialstyrelsen är kompetent och att myndigheten är mer öppen för dialog än tidigare. Vår bild är att förtroendet för Socialstyrelsen är större idag än för 10–15 år sedan. Andra myndigheter som samarbetar med Socialstyrelsen uppger att samverkan med Socialstyrelsen i många hänseenden fungerar bra, men att det också finns utmaningar.

1 Utgångspunkter för vår delrapport

Statskontoret har fått i uppdrag av regeringen att genomföra en myndighetsanalys av Socialstyrelsen. Denna promemoria är vår delrapportering. I det här kapitlet redogör vi för vårt uppdrag och hur vi har genomfört arbetet med denna delrapport. Vi beskriver också Socialstyrelsens uppgifter.

1.1 Statskontorets uppdrag

Statskontoret ska enligt uppdraget¹ beskriva, analysera och bedöma följande:

- 1 Socialstyrelsens kärnuppdrag samt vilka uppgifter och omvärldsförändringar av vikt för myndigheten som har tillkommit sedan 2011.
- 2 Ändamålsenligheten och effektiviteten i myndighetens interna styrning och uppföljning.
- 3 Om gränsdragningen av myndighetens uppgifter i förhållande till andra myndigheter med närliggande uppgifter är ändamålsenlig.
- 4 Ändamålsenligheten i organisering och utformning av de särskilda organ som inryms i myndigheten, samt de verksamheter i myndighetens organisation som regleras av regeringen.
- 5 Om Socialstyrelsens samverkan med och stöd till myndigheter, kommuner, regioner och andra aktörer är ändamålsenlig och hur samverkan kan utvecklas. Här bör betydelsen av kommande förändringar såsom en ny socialtjänstlag särskilt belysas. Statskontoret ska vidare särskilt beakta kompetensen hos myndigheten att tillgodose behov hos målgrupperna kommuner och regioner.
- 6 Vilka interna och externa faktorer, inklusive finansiella förutsättningar, som påverkar myndighetens möjlighet att bedriva verksamhet på ett ändamålsenligt, effektivt och rättssäkert sätt. Här bör eventuella skillnader mellan verksamhetsområden belysas särskilt.
- 7 Regeringens styrning och dess ändamålsenlighet.
- 8 Utvecklingsområden i myndighetens verksamhet samt i regeringens styrning av myndigheten, som är särskilt viktiga för att myndigheten ska kunna fullgöra sina uppgifter på ett effektivt sätt.

¹ Regeringsbeslut 2024-04-25. *Uppdrag till Statskontoret att göra en analys av Socialstyrelsen.*

I uppdraget ingår även att föreslå de åtgärder inom samtliga dessa områden som regeringen och Socialstyrelsen bör vidta för att stärka myndighetens förutsättningar att fullgöra sitt uppdrag på ett ändamålsenligt, effektivt och rättssäkert sätt. I det ingår att ompröva relevanta delar av myndighetens uppgifter samt att i de fall som det bedöms relevant föreslå att uppgifter ska flyttas till annan myndighet.

Vi kommer att analysera Socialstyrelsen med utgångspunkt i vår modell för myndighetsanalyser. Modellen innehåller ett på förhand antal bestämda analysområden och frågor. Vi ser det som att uppdragsfrågorna förtydligar vad regeringen vill att vi särskilt fokuserar på i myndighetsanalysen.

I delredovisningen beskriver vi hur Socialstyrelsens uppgifter och uppdrag har förändrats sedan 2011. Vi sammanfattar även den bild som representanter för myndigheter, regioner, kommuner, professioner, patienter och brukare har av samverkan med och stöd från Socialstyrelsen. Delredovisningen kommer utgöra ett underlag för vårt fortsatta arbete i myndighetsanalysen.

I arbetet med delredovisningen har vi bland annat tagit del av Socialstyrelsens årsredovisningar, budgetunderlag samt budgetpropositioner, regeringsuppdrag och Socialstyrelsens instruktion. Vi har genomfört intervjuer med nuvarande och tidigare generaldirektören och med Socialstyrelsens avdelningschefer.

För att få en bild av Socialstyrelsen samverkan med och stöd till andra aktörer har vi intervjuat företrädare för E-hälsomyndigheten, Folkhälsomyndigheten, Inspektionen för vård- och omsorg (IVO), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Polismyndigheten och Skolverket. Vi har hållit fysiska och digitala hearings med företrädare för medlemsorganisationen Sveriges kommuner och regioner (SKR), professionsförbunden Akademikerförbundet SSR, Föreningen Sveriges socialchefer, Kommunal, Läkarförbundet, Riksföreningen för medicinskt ansvariga sjuksköterskor och medicinskt ansvariga för rehabilitering, Sjukhusläkarna, Svensk förening för allmänmedicin, Svensk psykiatriförening, Sveriges Arbetsterapeuter, Sveriges tandläkarförbund och Vårdförbundet. Digital hearing har också hållits med patient- och brukarföreningarna Anhörigas riksförbund, Frälsningsarmén, Funktionsrätt Sverige, Föräldraföreningen mot narkotika, Kriminellas revansch i samhället, Reumatikerförbundet, Riksförbundet Attention, Riksföreningen FUB och Verdandi.

1.2 Socialstyrelsens uppgifter

Socialstyrelsen är förvaltningsmyndighet för verksamhet som rör hälso- och sjukvård och annan medicinsk verksamhet, tandvård, socialtjänst, stöd och service till vissa personer med funktionsnedsättning samt frågor om alkohol och missbruksmedel.² Myndighetens huvudsakliga uppgifter är att på olika sätt ge stöd,

² Se 1 § förordningen (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen.

service och vägledning till hälso- och sjukvården, tandvården och socialtjänsten. Nedan redogör vi för centrala uppgifter för Socialstyrelsen som framgår av myndighetens instruktion.

1.2.1 Socialstyrelsen har olika samordningsuppgifter

Socialstyrelsen har i sin instruktion flera samordningsuppgifter. Socialstyrelsen ska samordna de statliga insatserna inom socialtjänst och hälso- och sjukvård när det gäller barn och unga. Myndigheten har även ett sektorsansvar för genomförandet av det funktionshinderspolitiska målet med anknytning till myndighetens verksamhetsområde. Socialstyrelsen ska också främja jämställdhet inom sitt verksamhetsområde samt ha ett samlat ansvar för att främja lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck.³ Myndigheten ansvarar också för nationell samordning och spridning av kunskap när det gäller frågor om donation och transplantation av organ och vävnader.⁴

1.2.2 Socialstyrelsen har flera uppgifter som rör styrning med kunskap

Socialstyrelsen har flera olika uppgifter som rör statlig kunskapsstyrning.

Myndighetens uppgifter inom kunskapsstyrning omfattar bland annat att ta fram föreskrifter och kunskapsstöd inom sitt verksamhetsområde i syfte att bidra till att hälso- och sjukvården och socialtjänsten bedrivs enligt vetenskap och beprövad erfarenhet.⁵ År 2023 hade myndigheten 106 gällande föreskrifter och allmänna råd.⁶

Vad gäller stöd tar myndigheten bland annat fram nationella riktlinjer, kunskapsstöd med eller utan rekommendationer och stöd för kunskapstillämpning.

Myndigheten tar också fram handböcker och ger rättsligt stöd till verksamma inom hälso- och sjukvården, tandvården och socialtjänsten. Socialstyrelsens kunskapsstöd riktar sig främst till beslutsfattare, chefer och professionen i de olika verksamheterna inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten.

Socialstyrelsens kunskapsstyrning regleras även i förordningen om statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst. Av förordningen framgår kunskapsstyrningen ska vara samordnad, effektiv och anpassad till de behov som olika professioner inom hälso- och sjukvård och socialtjänst samt

³ Se 2 § ibid.

⁴ Se 7a § ibid.

⁵ Se 4 § ibid.

⁶ Socialstyrelsen. (2024). *Årsredovisning 2023*, s. 152.

huvudmännen har.⁷ Socialstyrelsen ingår i Rådet för statlig styrning med kunskap, tillsammans med nio andra myndigheter, som bland annat ska verka för detta.⁸

Socialstyrelsen har också flera specifika uppgifter som rör kunskapsstyrning.⁹ Socialstyrelsen ansvarar bland annat för kunskapsutveckling och kunskapsförmedling inom sitt verksamhetsområde, och för att följa, analysera och rapportera om hälsa, hälso- och sjukvård, socialtjänst samt stöd och service till vissa personer med funktionsnedsättning genom statistikframställning, uppföljning, utvärdering och epidemiologiska studier. Myndigheten ska även tillhandahålla enhetliga begrepp, termer och klassifikationer samt skapa, beskriva och tillhandahålla en ändamålsenlig informationsstruktur.¹⁰ Enhetlig informationsstruktur syftar till att personal och system ska förstå varandra genom en strukturerad dokumentation inom vård och omsorg.

1.2.3 Socialstyrelsen ansvarar för behörighetsfrågor, statistik, register och statsbidrag

Socialstyrelsen har ett särskilt ansvar för prövning av behörighetsfrågor enligt patientsäkerhetslagen (2010:659) och patientsäkerhetsförordningen (2010:1369). Socialstyrelsen är även officiell statistikmyndighet enligt förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

Socialstyrelsen har ett särskilt ansvar för hälsodataregister, och ansvarar för att ta fram och utveckla statistik och register inom sitt verksamhetsområde.¹¹ Myndigheten förvaltar sammanlagt 13 statistiska register som regleras i olika lagar och förordningar. Här ingår hälsodataregistren (till exempel cancerregistret och patientregistret), socialtjänstregistren (till exempel registret över insatser till barn och unga) samt övriga register (till exempel dödsorsaksregistret). Alla register förs på individnivå och skyddas av sekretess. Data från registren efterfrågas av många intressenter och ligger till grund för bland annat myndighetens egna analyser rörande vårdens och omsorgens utveckling, registerbaserad forskning samt skräddarsydda statistikbeställningar.¹²

⁷ Se 2 § förordningen (2015:155) om statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst.

⁸ Se 6 och 8 § § ibid.

⁹ 4 § ibid.

¹⁰ 4 § förordningen (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen.

¹¹ 5 och 6 § § ibid.

¹² Socialstyrelsen (2024). *Årsredovisning 2023*, s. 139.

Myndigheten ansvarar också för att pröva frågor om statsbidrag.¹³ Under 2023 hanterade Socialstyrelsen 53 olika statsbidrag och betalade ut totalt cirka 15,4 miljarder kronor.¹⁴

1.2.4 Socialstyrelsen är sektorsansvarig myndighet inom beredskapsområdet

Socialstyrelsen är beredskapsmyndighet och sektorsansvarig myndighet för beredskapssektorn hälsa, vård och omsorg.¹⁵ Sektorsansvaret innebär att Socialstyrelsen ska leda arbetet med att samordna åtgärder inför och vid fredstida krisituationer och höjd beredskap inom beredskapssektorn. Myndigheten ska också driva på arbetet, stödja beredskapsmyndigheterna samt verka för att uppgifter och roller inom sektorn tydliggörs.¹⁶

Socialstyrelsen har därutöver flera instruktionsenliga uppgifter inom beredskapsområdet. Myndigheten ska bland annat ha ett samlat ansvar för att expertis utvecklas och upprätthålls samt att kunskap sprids om katastrofmedicin och krisberedskap. Socialstyrelsen ska till exempel också samordna och övervaka planläggningen av den civila hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens beredskap, samt på regeringens uppdrag samordna förberedelserna för försörjningen med läkemedel och sjukvårdsmateriel inför höjd beredskap och för att upprätthålla en katastrofmedicinsk beredskap.¹⁷

1.2.5 Socialstyrelsen har flera internationella uppgifter

Socialstyrelsen har flera uppgifter inom det internationella samarbetet. Myndigheten ska bland annat följa och medverka i EU-arbetet och annat internationellt samarbete samt vara nationell kontaktpunkt enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/24/ om tillämpning av patienträttigheter vid gränsöverskridande hälso- och sjukvård.¹⁸

1.2.6 Socialstyrelsen ska samverka med andra aktörer i genomförandet av sin verksamhet

Socialstyrelsen har långtgående krav på sig att samverka med andra aktörer i genomförandet av sin verksamhet. Utöver de allmänna bestämmelserna i förvaltningslagen (2017:900) och myndighetsförordningen (2007:515) om förvaltningsmyndigheters samverkan finns det i Socialstyrelsens instruktion och i andra författningar ytterligare bestämmelser om krav på samverkan.

¹³ 5 § förordningen (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen.

¹⁴ Socialstyrelsen (2024). *Årsredovisning 2023*, s. 147.

¹⁵ 23 § förordningen om (2022:254) om statliga myndigheters beredskap.

¹⁶ 24 § *ibid.*

¹⁷ 8 och 9 § § förordningen (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen.

¹⁸ 10 § *ibid.*

I myndighetens instruktion finns det till exempel en bestämmelse om att myndigheten ska samverka med relevanta aktörer inom sitt verksamhetsområde för att uppnå målen med verksamheten samt en bestämmelse om att myndighetens kunskapsstyrning ska planeras och utföras i samverkan med berörda myndigheter så att kunskapsstyrningen avseende av hälso- och sjukvård och socialtjänst är samordnad.¹⁹

Vid myndigheten finns det också ett antal särskilda organ som har inrättats av regeringen och som medför att Socialstyrelsen på olika sätt samverkar med bland annat kommuner och regioner. Det handlar bland annat om Nationella rådet för specialiseringstjänstgöring, Nämnden för nationell högspecialiserad vård, och Nationella vårdkompetensrådet.²⁰ Därtill har Socialstyrelsen på egen hand inrättat ett antal rådgivande organ vid myndigheten som bland annat syftar till att stärka samverkan mellan Socialstyrelsen och andra aktörer som verkar inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Det handlar bland annat om Rådet för funktionshinderfrågor, Rådet för missbruks- och beroendefrågor och Nationellt råd för patientsäkerhet.²¹

1.3 Socialstyrelsen har många regeringsuppdrag

Vid sidan av de uppgifter som Socialstyrelsen har enligt instruktionen styr regeringen myndigheten varje år med ett stort antal regeringsuppdrag. Det sker mestadels genom särskilda regeringsbeslut, men även genom uppdrag i myndighetens regleringsbrev.

Socialstyrelsen hade 204 aktiva regeringsuppdrag under 2023, och 192 respektive 177 regeringsuppdrag 2022 och 2021.²² Under 2023 beslutade också regeringen om 134 uppdrag där andra myndigheter ska samråda med Socialstyrelsen.²³ Antalet aktiva regeringsuppdrag har minskat något sedan 2012 vilket framgår av diagrammet nedan.

¹⁹ 11 § förordningen (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen. Se även 8 § förordningen (2015:155) om statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst

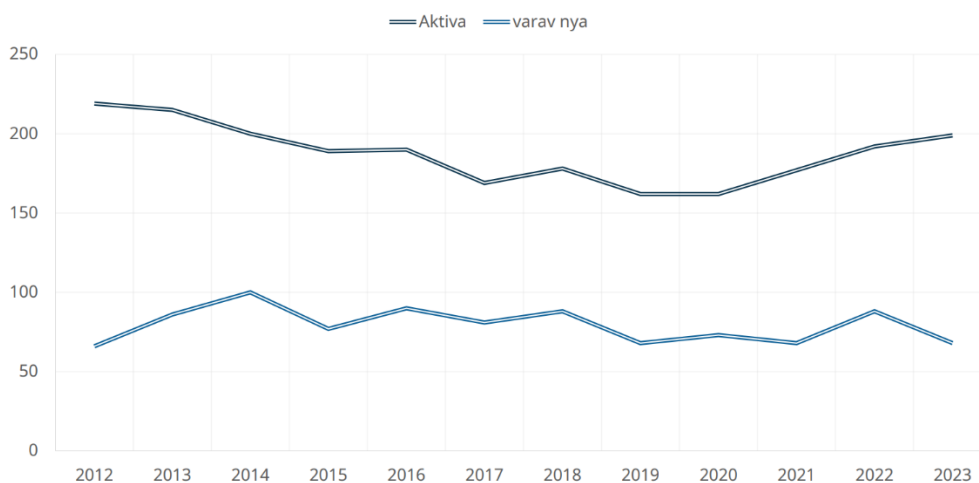
²⁰ Se 16–19 b §§ förordningen (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen.

²¹ Socialstyrelsen (2021). "Våra råd och nämnder", hämtad 2024-10-12.

²² Socialstyrelsens årsredovisningar för åren 2021, s. 198, 2022, s. 171 & 2023, s. 224.

²³ Socialstyrelsen. (2024). *Årsredovisning 2023*, s. 224.

Figur 1. Regeringsuppdrag 2012–2023.

Källa: Socialstyrelsen

Statskontoret konstaterade i myndighetsanalysen 2011 att Socialstyrelsens regeringsuppdrag hade blivit fler och att det saknades tydliga principer för i vilka fall myndigheten skulle få särskild finansiering för uppdragen. Under 2010 arbetade Socialstyrelsen med totalt 221 regeringsuppdrag.²⁴

1.4 Socialstyrelsen delar in verksamheten i fyra olika roller

Socialstyrelsen delar in sin verksamhet i fyra olika myndighetsroller:

- *Analys- och statistikrollen*

Rollen innebär bland annat att myndigheten stödjer sina målgrupper med analyser och framställning av data och statistik, och att de omsätter och förmedlar sin kunskap till nytta för det omgivande samhället.

- *Expertrollen*

Myndigheten ska som expert i kunskapsstyrning av hälso- och sjukvård, tandvård och socialtjänst stödja målgrupperna genom kunskaps- och implementeringsstöd samt normgivning genom föreskrifter inom ett antal lagar. Myndigheten ska erbjuda stöd till regioner och kommuner, till beslutsfattare såväl som till utförare och professioner.

- *Förvaltnings- och servicerollen*

Socialstyrelsen stödjer och ger service och råd genom normering. Myndigheten utfärdar också legitimationer, tillstånd, fördelar statsbidrag och tar fram officiell statistik och ger service till forskning och andra målgrupper.

²⁴ Statskontoret. (2011:8). *Myndighetsanalys av Socialstyrelsen*, s. 19.

- *Krisberedskapsrollen*

Krisberedskapsrollen innebär att Socialstyrelsen samordnar och utövar sin roll i krisberedskapssystemet. Socialstyrelsen samarbetar med myndigheter, kommuner, regioner, länsstyrelser och övriga aktörer inom totalförsvaret.²⁵

²⁵ Socialstyrelsen. (2021). *Socialstyrelsens strategiska inriktning 2021 – 2025*.

2 Förändringar av Socialstyrelsens uppgifter

I det här kapitlet beskriver vi övergripande hur Socialstyrelsens uppgifter enligt instruktionen har förändrats sedan 2011. Socialstyrelsens verksamhet påverkas också av ett stort antal regeringsuppdrag vilket innebär att det är relevant att redogöra för några av de regeringsuppdrag som myndigheten har på vissa områden. Vi sammanfattar också innehållet i pågående reformer som kan komma att påverka myndighetens uppgifter framöver.

2.1 Socialstyrelsens uppgifter har renodlats

Mellan 2013 och 2015 förändrade regeringen myndighetsstrukturen inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Syftet med förändringarna var att renodla myndigheternas uppgifter, för att bättre kunna möta utvecklingen i omvärlden, till exempel en åldrande befolkning, kunskaps- och IT-utvecklingen samt ökad mångfald i organisations- och driftsformer till följd av att fler aktörer utför vård- och omsorgstjänster.²⁶

Förändringarna av Socialstyrelsens uppgifter syftade till att förtydliga myndighetens roll, underlätta samverkan med andra myndigheter samt minska risken för dubbelarbete. Därtill syftade förändringarna till att förtydliga att Socialstyrelsen har en central uppgift i utvecklingen av den myndighetsgemensamma statliga kunskapsstyrningen.²⁷

Den första förändringen av Socialstyrelsens uppgifter genomfördes 2013 då myndighetens tillsynsverksamhet flyttades över till den då nyinrättade IVO.²⁸ För Socialstyrelsen innebar detta att drygt 500 personer, hälften av myndighetens anställda vid denna tid, fördes över till IVO.²⁹ Förändringen skedde bara tre år efter

²⁶ Se SOU 2009:55. *Ett effektivare smittskydd*; SOU 2011:65. *Statens roll i framtidens vård- och omsorgssystem*; SOU 2012:33. *Gör det enklare!* och Ds 2014:9, *Kunskapsstyrning och samverkan – bakgrund och slutsatser*.

²⁷ Se bland annat SOU 2012:33. *Gör det enklare!* och Ds 2014:9. *En samlad kunskapsstyrning för hälso- och sjukvård och socialtjänst*.

²⁸ Se proposition 2012/13:1. *Budgetproposition för 2013. Utgiftsområde 9. Hälsovård, sjukvård och social omsorg*, s. 112 och Socialstyrelsen. (2014). *Årsredovisning 2013*.

²⁹ Se proposition 2012/13:1. *Budgetproposition för 2013. Utgiftsområde 9. Hälsovård, sjukvård och social omsorg*, s. 112; proposition 2013/14:1. *Budgetproposition för 2014. Utgiftsområde 9. Hälsovård, sjukvård och social omsorg*, s. 90.

att Socialstyrelsen hade tagit över tillsynen över socialtjänsten som länsstyrelserna tidigare ansvarade för.

Den andra förändringen skedde 2014 då vissa av Socialstyrelsens uppgifter inom folkhälso- och miljöhälsoområdet fördes över till den då nyinrättade Folkhälsomyndigheten.³⁰ Ett år senare flyttades även Socialstyrelsens ansvar för det nationella smittskyddet över till Folkhälsomyndigheten.³¹ Socialstyrelsen behöll dock ansvaret för det förebyggande smittskyddet inom området vårdhygien. Detta innebär att det nationella ansvaret för vårdhygien i dag delas mellan Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten.

År 2015 fördes Socialstyrelsens ansvar för systematiska vetenskapliga kunskapsöversikter inom hälso- och sjukvård och socialtjänst över till Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU). Vidare tog Socialstyrelsen över uppgiften som värmyndighet för Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN) från Kammarkollegiet.³² Därtill fördes även vissa av Socialstyrelsens uppgifter som rör barn- och familje frågor över till Myndigheten för familjerätt och föräldrastöd (MFoF).³³

2.2 Socialstyrelsens har fått en central uppgift i att samordna statens kunskapsstyrning

Socialstyrelsen har under de senaste tio åren fått en tyngre roll i den statliga kunskapsstyrningen av hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Flera utredningar hade dessförinnan konstaterat att antalet kunskapsstödjande myndigheter var många och att statens kunskapsstyrning inte var tillräckligt samordnad. Det ledde till att verksamheterna, professionerna och de förtroendevalda inte fick behovsanpassade och användarvänliga stöd.³⁴

Mot den bakgrunden fick Socialstyrelsen 2015 i uppgift att samordna den statliga kunskapsstyrningen i rollen som ordförande i Rådet med statlig styrning avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst. Samtidigt formaliserade regeringen hur

³⁰ Ds 2012:49. *En mer samlad myndighetsstruktur inom folkhälsoområdet*; proposition 2013/14:1. *Budgetproposition för 2014. Utgiftsområde 9. Hälsovård, sjukvård och social omsorg*, s. 90 och Socialstyrelsen. (2014). *Årsredovisning 2013*.

³¹ Proposition 2014/15:1. *Budgetproposition för 2015. Utgiftsområde 9*, s. 75 ff.

³² Se Ds 2014:9. *En samlad kunskapsstyrning för hälso- och sjukvård och socialtjänst*; proposition 2014/15:1. *Budgetproposition för 2015. Utgiftsområde 9. Hälsovård, sjukvård och social omsorg*, s. 99; Socialstyrelsen. (2016). *Årsredovisning 2015* och 15 § förordningen (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen.

³³ Se proposition 2015/16:1. *Budgetproposition för 2016. Utgiftsområde 9. Hälsovård, sjukvård och social omsorg*, s. 93.

³⁴ Se Ds 2014:9. *En samlad kunskapsstyrning för hälso- och sjukvård och socialtjänst* och SOU 2012:33. *Gör det enklare!*, s. 150.

samverkan mellan de kunskapsstyrande myndigheterna, respektive mellan myndigheterna och huvudmännen, skulle ske.³⁵ Socialstyrelsen fick också samma år i uppgift att ansvara för en ny myndighetsgemensam författningssamling för hälso- och sjukvård, socialtjänst, läkemedel och folkhälsa.³⁶

2.3 Socialstyrelsen har fått fler stödande uppdrag på senare år

Under senare år har Socialstyrelsens stödande roll utvecklats ytterligare. Företrädare för Socialstyrelsen pekar på att regeringen på olika sätt aviserat att staten behöver ta en tydligare roll för att styra, koordinera och samordna hälso- och sjukvården.³⁷ För Socialstyrelsens del har det bland annat inneburit att myndigheten fått flera omfattande uppdrag som är inriktade mot att ge ett verksamhetsnära stöd för utveckling av hälso- och sjukvården på systemnivå. Uppdragen avser områdena tillgänglighet i vården, kompetensförsörjning, god och nära vård samt e-hälsa och hälsodata.³⁸ Enligt en rapport från Socialstyrelsen är områdena uttalat prioriterade för regeringen som också är tydlig med att myndigheten ska fortsätta förstärka förmågan att stödja hälso- och sjukvården.³⁹

Socialstyrelsens uppgift i dessa uppdrag är till exempel att ta fram handlingsplaner, främja, stödja och följa upp omställningen till en god och nära vård och genomföra insatser för att främja, stödja och följa omställningen inom primärvården.⁴⁰ Ett annat exempel är uppdrag att stödja och stärka regionernas produktions- och kapacitetsplanering samt lämna förslag på målnivåer för beläggningsgrad och

³⁵ Se förordningen (2015:155) om statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst.

³⁶ Se 3 och 7 § § förordningen (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen och 7 § förordningen (2015:155) om statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst.

³⁷ Se även Socialstyrelsen. (2023). *Utredning om anpassad organisation*, dnr 1.7-14118/2023.

³⁸ Se exempelvis regeringsbeslut 2024-05-23. *Uppdrag att bidra till att stärka samt följa upp tillgängligheten och vårdkapaciteten på regional och nationell nivå*; regeringsbeslut 2023-01-19. *Uppdrag att ta fram förslag till en nationell plan för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning* och regeringsbeslut 2020-04-16. *Uppdrag att genomföra insatser för att främja omställningen i hälso- och sjukvården till en god och nära vård*.

³⁹ Socialstyrelsen. (2023). *Utredning om anpassad organisation*, dnr 1.7-14118/2023.

⁴⁰ Se regeringsbeslut 2022-04-28. *Uppdrag att genomföra insatser för att främja, stödja och följa omställningen till en god och nära vård för att förbättra primärvårdens omhändertagande av psykisk ohälsa* och regeringsbeslut 2023-06-08. *Uppdrag att främja, stödja och följa upp omställningen i hälso- och sjukvården till en god och nära vård*.

vårdkapacitet i regionerna, följa upp och ge stöd till regionerna.⁴¹ Företrädare för Socialstyrelsen som vi har pratat menar att en viktig del i arbetet är att föra dialog med regionerna för att kunna erbjuda dem ett anpassat stöd.⁴²

Enligt Socialstyrelsen innebär vissa av de nya uppdragen att myndigheten utvecklar funktioner snarare än redovisar uppdrag i form av en slutrapport.⁴³ Ett exempel på detta är uppdraget om en nationell vårdförmedling för att korta köerna inom hälso- och sjukvården. I detta uppdrag arbetar Socialstyrelsen tillsammans med E-hälsomyndigheten med förslag på en digital utbudstjänst som ska förmedla information till vårdgivare om kapacitet och väntetider på nationell nivå.⁴⁴

Regeringen har på motsvarande sätt styrt Socialstyrelsens arbete inom socialtjänsten genom att under 2022 inrätta ett nationellt kunskapscentrum för äldreomsorgen vid myndigheten. Enligt myndighetens instruktion ska kunskapscentrumet arbeta utåtriktat och verksamhetsnära samt utveckla och stödja implementering av målgruppsanpassade stöd och nya arbetssätt inom äldreomsorgen.⁴⁵ Bakgrunden till att inrätta kunskapscentrumet var bland annat att regeringen såg att det fanns ett behov av att stärka ett långsiktigt och samordnat nationellt arbete för att möta de stora nutida och framtida utmaningar som vården och omsorgen om äldre personer står inför.⁴⁶

Socialstyrelsen har på senare år också fått ett antal uppdrag inom det brottsförebyggande området som bland annat handlar om samverkan och stöd till regionernas och kommunernas brottsförebyggande arbete. Socialstyrelsen pekas även ut som en central aktör i regeringens brottsförebyggande strategi och strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism.⁴⁷

⁴¹ Regeringsbeslut 2024-05-23. *Uppdrag att bidra till att stärka samt följa upp tillgängligheten och vårdkapaciteten på regional och nationell nivå*. Se även regeringsbeslut 2024-05-23. *Uppdrag att följa och bedöma regionernas arbete i enlighet med överenskommelsen om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården*.

⁴² Se även Statskontoret. (2023:7). *Att styra de självstyrande. En analys av statens styrning av kommuner och regioner*, s. 20.

⁴³ Socialstyrelsen (2023). *Utredning om anpassad organisation*, dnr 1.7-14118/2023.

⁴⁴ Regeringsbeslut 2023-06-22. *Uppdrag att ta fram förslag till en nationell plan för nationell vårdförmedling* och regeringsbeslut 2023-06-22. *Uppdrag att genomföra insatser som stödjer och stärker patienters möjlighet att få vård hos andra vårdgivare med kortare väntetider*.

⁴⁵ 15 a § förordningen (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen.

⁴⁶ Se regeringsbeslut 2022-06-30. *Uppdrag inför inrättande av ett Nationellt kompetenscentrum för äldreomsorg vid Socialstyrelsen*.

⁴⁷ Se regeringens skrivelse 2023/24:68. *Barriärer mot brott – en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet* och regeringens skrivelse 2023/24:56. *Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera*.

2.4 Krisberedskap har blivit en betydande del av verksamheten

Sedan 2011 har Socialstyrelsen fått flera nya uppgifter inom krisberedskap och civilt försvar. Den enskilt största förändringen är att Socialstyrelsen 2022 utsågs till ansvarig myndighet för beredskapssektor hälsa, vård och omsorg, i samband med att regeringen införde en ny myndighetsstruktur för Sveriges krisberedskap och civila försvar. Syftet med den nya myndighetsstrukturen är att stärka landets motståndskraft under fredstida krissituationer, höjd beredskap och krig.⁴⁸ I sektorn hälsa, vård och omsorg ingår också Folkhälsomyndigheten, E-hälsomyndigheten och Läkemedelsverket. Uppdraget innebär att Socialstyrelsen ska leda arbetet med att samordna åtgärder, driva på arbetet i beredskapssektorn och verka för att uppgifter och roller tydliggörs. I rollen ligger även att kunna lämna lägesbilder och rapportering för hela beredskapssektorns ansvarsområde samt att ta fram en sektorsövergripande säkerhetsskyddsanalys och plan för informationsutbyte.

Men regeringen har gett Socialstyrelsen nya uppgifter och uppdrag på beredskapsområdet långt tidigare än så. År 2012 fick Socialstyrelsen till exempel i uppgift att utveckla och upprätthålla expertis på beredskapsområdet. Myndigheten fick då också uppgiften att sprida kunskap om katastrofmedicin och krisberedskap inom myndighetens verksamhetsområde samt att upprätthålla kvalificerad nationell kompetens inom katastrofmedicin och krisberedskap. Genom att medel överfördes från det sakanslag som finansierat verksamheten till myndighetens förvaltningsanslag fick Socialstyrelsen ett formaliserat ansvar för dessa uppgifter.⁴⁹

Riksdagens och regeringens beslut om att återuppta totalförsvarsplaneringen 2015 resulterade i flera olika utredningar som bland annat berörde hälso- och sjukvårdens beredskap. 2018 aviserade regeringen en nationell säkerhetsstrategi som ställer krav på hälso- och sjukvårdens beredskap och förmåga att förebygga, stå emot och hantera allvarliga händelser och kriser.⁵⁰ Socialstyrelsen fick flera uppdrag som handlar om att stärka beredskapsplaneringen i regioner. Socialstyrelsen fick till exempel i uppdrag att utveckla särskilda prioriteringsprinciper för hälso- och sjukvården vid kris och krig och att utreda vissa grundläggande delar som behövs för att utveckla och stärka regionernas arbete med hälso- och sjukvårdens beredskap och planering inför civilt försvar.⁵¹ Socialstyrelsen har tillsammans med

⁴⁸ Se förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap.

⁴⁹ Se proposition 2011/12:1. *Budgetproposition för 2012. Utgiftsområde 9. Hälsovård, sjukvård och social omsorg*, s. 83.

⁵⁰ Proposition 2017/18:1. *Budgetpropositionen för 2018. Utgiftsområde 9, Hälsovård, sjukvård och social omsorg*, s. 51–52.

⁵¹ Regeringsbeslut 2021-03-24. *Uppdrag att utveckla särskilda prioriteringsprinciper för hälso- och sjukvården som gäller vid kris och krig*.

länsstyrelserna även haft i uppdrag att kartlägga den kommunala hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens beredskap och behov av stöd.⁵²

Regeringen har också gett flera uppdrag till Socialstyrelsen som rör Sveriges försörjningsberedskap inom hälso- och sjukvården. Enligt Utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap tydliggjorde Covid-19-pandemin behovet av en nationell aktör som samordnar arbetet med försörjningsberedskap på hälso- och sjukvårdsområdet. Socialstyrelsen fick därför flera uppdrag, bland annat ett uppdrag att stödja och samordna försörjningsberedskapen vad gäller försörjningskedjor av läkemedel och medicintekniska produkter. Socialstyrelsen fick 2023 också i uppdrag att köpa in och lagra sjukvårdsprodukter som behövs för traumavård.⁵³

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina och det svenska medlemskapet i Nato har intensifierat regeringens och Socialstyrelsens arbete inom civilt försvar.⁵⁴ Enligt företrädare på Socialstyrelsen har detta inneburit att regeringsuppdrag tidigarelagts.

2.5 Socialstyrelsen har fått utökade uppgifter

Sedan 2011 har det skett ett antal andra förändringar av Socialstyrelsens instruktionsenliga uppgifter, bland annat genom att staten tagit över visst ansvar från regionerna. Några av dessa förändringar beskrivs nedan.

2.5.1 Utökad roll i arbetet med att koncentrera vård på nationell nivå 2018

Socialstyrelsen blev 2018 ansvarig för ökad samordning och styrning av den nationella högspecialiserade vården. Förändringen innebar bland annat att det dåvarande särskilda beslutsorganet Rikssjukvårdsnämnden som var placerat vid Socialstyrelsen ersattes av Nämnden för nationell högspecialiserad vård. Den nationellt högspecialiserade vården omfattar en betydligt större del av sjukvården än vad den tidigare benämningen rikssjukvård gjorde. Detta innebär att Socialstyrelsens beslutsfattande omfattar en större del av sjukvården än tidigare. Vidare innebär förändringen att Socialstyrelsen bland annat fick i uppgift att

⁵² Regeringsbeslut 2021-07-08. *Uppdrag gällande kartläggning och stöd av den kommunala hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens beredskap.*

⁵³ Se regeringsbeslut 2021-12-22. *Uppdrag om statligt ansvar för försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården* och regeringsbeslut 2023-02-16. *Uppdrag att köpa in och lagra sjukvårdsprodukter som behövs för traumavård till statliga säkerhetslager.* Se även proposition 2023/24:1. *Budgetpropositionen för 2024. Utgiftsområde 9, Hälsovård, sjukvård och social omsorg*, s. 13.

⁵⁴ Proposition 2023/24:1. *Budgetpropositionen för 2024. Utgiftsområde 9, Hälsovård, sjukvård och social omsorg*, s. 12.

besluta om definition av nationell högspecialiserad vård och antal enheter som ska få utföra vården.⁵⁵

2.5.2 Utökad och förtydligat uppdrag inom donations- och transplantationsområdet 2018

Under 2018 fick Socialstyrelsen ett utökad och förtydligat uppdrag inom donations- och transplantationsområdet. Myndigheten fick då i uppdrag av regeringen att inrätta ett nationellt donationsfrämjande centrum (Nationellt donationscentrum) inom myndigheten.⁵⁶ Myndighetens uppdrag inom området förtydligades även genom att myndigheten i sin instruktion fick i uppgift att ansvara för nationell samordning och spridning av kunskap avseende frågor om donation och transplantation av organ och vävnader.⁵⁷

2.5.3 Uppgifter som rör behörighet har utökats över tid

Sedan 2011 har Socialstyrelsen fått både utökade och helt nya uppgifter som rör behörigheter. Sedan 2014 har myndigheten ansvarat för beslut om tillhållande och fördelning av platser till de specialistkompetenskurser som ingår i läkares vidareutbildning och som anordnas med statliga medel.⁵⁸ Den andra nya uppgiften inom detta område tillkom 2015 då uppgiften som värmyndighet för Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd flyttades över från Kammarkollegiet till Socialstyrelsen.⁵⁹ Socialstyrelsen fick 2016 både nya och utökade uppgifter som rör handläggning och prövning av legitimationer, skyddad yrkestitel och andra behörigheter, till följd av EU:s direktiv om erkännande av yrkeskvalifikationer.⁶⁰ Socialstyrelsen har också fått utökade uppgifter då hälso- och sjukvårdskuratorer respektive undersköterska blev skyddade yrkestitlar 2019 och 2023. Socialstyrelsen ansvarar bland annat för att ta emot och pröva ansökningar och utfärda bevis.⁶¹

⁵⁵ Se proposition 2017/18:40. *En ny beslutsprocess för den högspecialiserade vården.*

⁵⁶ Regeringsbeslut 2018-01-18. *Uppdrag att inrätta ett nationellt donationsfrämjande centrum.*

⁵⁷ Se 7 a § förordningen (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen.

⁵⁸ Se regeringsbeslut 2012-09-20. *Uppdrag att förbereda och inordna verksamhet med specialistkompetenskurser i Socialstyrelsen* och 6 § p. 2 förordningen (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen.

⁵⁹ Se Ds 2014:9. *En samlad kunskapsstyrning för hälso- och sjukvård och socialtjänst; proposition 2014/15:1. Budgetproposition för 2015. Utgiftsområde 9, Hälsovård, sjukvård och social omsorg*, s. 99; Socialstyrelsen (2016). *Årsredovisning 2015* och 15 § förordningen (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen.

⁶⁰ Se lagen (2016:145) om erkännande av yrkeskvalifikationer och förordningen (2016:157) om erkännande av yrkeskvalifikationer.

⁶¹ Se proposition 2017/18:138. *Legitimation för hälso- och sjukvårdskuratorer* och proposition 2020/21:175. *Stärkt kompetens i vård och omsorg – reglering av undersköterskeyrket.*

2.6 Flera förändringar kan påverka Socialstyrelsens uppgifter framöver

Det pågår för närvarande ett antal utredningar, lagstiftningsarbeten och andra initiativ som på olika sätt kan komma att påverka Socialstyrelsens uppgifter framöver. Flera av dessa reformarbeten påverkar redan Socialstyrelsen genom olika uppdrag från regeringen. Nedan sammanfattar vi några av de mest centrala.

2.6.1 Socialstyrelsen kommer att få en viktig roll att införa nya lagar inom socialtjänsten

I mitten av 2024 lämnade regeringen en lagrådsremiss med förslag om en ny socialtjänstlag. Den nya lagen är tänkt att skapa en långsiktigt hållbar, mer förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst. Regeringskansliet bereder för närvarande även förslag om en ny lag om socialtjänstdataregister och förslag om bestämmelser för att tydliggöra socialtjänstens brottsförebyggande ansvar i den nya socialtjänstlagen.⁶² Socialstyrelsen kommer att ha en viktig roll i att införa dessa båda lagar, inte minst genom att stödja kommunerna i att ställa om sitt arbete så att det lever upp till dem. Socialstyrelsen arbetar redan i dag med att förbereda införandet av de nya lagarna, på uppdrag av regeringen.⁶³

2.6.2 Socialstyrelsens möjligheter att samverka med och stödja kommuner och regioner kan komma att stärkas

År 2024 lämnade Utredningen om statens samverkan med kommuner och regioner sitt betänkande. Enligt utredningen behöver regeringen i ökad utsträckning samverka med kommuner och regioner direkt, genom ordinarie förvaltningsstrukturer, och i mindre utsträckning samverka indirekt genom SKR. Detta eftersom det bidrar till delvis parallella samverkansstrukturer och oklara ansvarsförhållanden.⁶⁴

Utredningen föreslår en regionalisering av Socialstyrelsen eftersom det bedöms förbättra myndighetens och statens möjligheter att samverka med kommuner och regioner mer direkt. En regionalisering bedöms också göra det lättare för Socialstyrelsen att stödja regionerna och kommunerna. Utredningen menar även att regional organisering skulle kunna främja tilliten mellan nivåerna och på sikt göra samverkan mer effektiv.⁶⁵ Utredningens förslag bereds för närvarande i Regeringskansliet.

⁶² Lagrådsremiss 2024-07-04. *En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter.*

⁶³ Regeringsbeslut 2024-02-01. *Uppdrag att fördela statsbidrag för omställning till en långsiktigt hållbar, förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst* och regeringsbeslut 2023-06-22. *Uppdrag att analysera kommunernas förutsättningar och behov inför införandet av en socialtjänstdataregisterlag.*

⁶⁴ SOU 2024:43. *Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning.*

⁶⁵ *Ibid.*, s. 453 ff.

2.6.3 Socialstyrelsen kan få en stärkt roll i integrationspolitiken

En utredning från 2024 har lämnat förslag på förändringar av integrationspolitiken.⁶⁶ Utredningen har bland annat föreslagit att Socialstyrelsen ska bli sektorsansvarig myndighet för det föreslagna delmålet social integration. Inom ramen för detta ansvar föreslår utredningen att myndigheten ska följa utvecklingen inom delmålet, bidra till att målet nås och vara samordnande, stödjande och pådrivande i förhållande till övriga berörda parter. Därutöver föreslår utredningen att ett nationellt integrationsråd inrättas, som bland annat ska bestå av en ledamot från Socialstyrelsen.⁶⁷ Utredningens förslag bereds för närvarande i Regeringskansliet.

2.6.4 Socialstyrelsens roll inom i hälso- och sjukvården kan förändras genom ett statligt huvudmannaskap

I mitten av 2023 tillsatte regeringen en parlamentarisk utredning med uppdrag att ta fram beslutsunderlag som gör det möjligt att stegvis och långsiktigt införa ett helt eller delvis statligt huvudmannaskap för hälso- och sjukvården. Uppdraget omfattar endast den regionalt finansierade hälso- och sjukvården och därmed inte huvudmannaskapet för den kommunalt finansierade hälso- och sjukvården. I utredningens direktiv skriver regeringen bland annat att statens möjlighet att i dag styra och samordna hälso- och sjukvården i önskvärd riktning är delvis begränsad och att lärdomar från covid-19-pandemin talar för stärkt statligt ansvar och styrning. Regeringen skriver även att detta medför att det är angeläget att ompröva statens ansvarstagande och styrning avseende hälso- och sjukvården. Uppdraget ska redovisas i mitten av 2025.⁶⁸

2.6.5 Möjligheter att dela hälsodata mellan skilda hälso- och sjukvårdssystem inom EU

I april 2024 antog EU-parlamentet EU-kommissionens förslag om Det europeiska hälsodataområdet (EHDS).⁶⁹ EHDS syftar till att skapa en gemensam digital infrastruktur inom EU för att underlätta delning och användning av hälsodata mellan skilda hälso- och sjukvårdssystem på ett säkert sätt. Det syftar även till att ge den enskilda patienten större insyn och kontroll över sina egna hälsodata. Socialstyrelsen samlar in, förvaltar och bearbetar hälsodata redan idag. Myndigheten prövar också förfrågningar om uppgifter från dessa register. Socialstyrelsen bedömer själva att EHDS kommer att kräva förändringar av deras hantering av hälsodata, till exempel när det gäller den tekniska hanteringen. Myndighetens utelämnande av hälsodata till regionerna kommer också att behöva

⁶⁶ SOU 2024:12. *Mål och mening med integration*.

⁶⁷ SOU 2024:41. *Styrkraft för lyckad integration*.

⁶⁸ Direktiv 2023:73. *Ett helt eller delvis statligt huvudmannaskap för hälso- och sjukvården*.

⁶⁹ Europaparlamentets och Rådets förordning om ett europeiskt hälsodataområde, COM (2022) 197 final.

utvecklas för att leva upp till den nya förordningen.⁷⁰ En utredning har i maj 2024 presenterat förslag på åtgärder för att åstadkomma en bättre och säkrare informationsförsörjning av hälsodata mellan system och aktörer. Flera av utredningens förslag berör Socialstyrelsens verksamhet.⁷¹

⁷⁰ Socialstyrelsen. (2023). *Socialstyrelsen och European Health Data Space (EHDS)*, dnr. 1369/2023.

⁷¹ SOU 2024:33. *Delad hälsodata – dubbel nytta. Regler för ökad interoperabilitet i hälso- och sjukvården.*

3 Målgrupper och aktörers syn på Socialstyrelsens stöd och samverkan

I det här kapitlet beskriver vi hur målgrupper och samverkande aktörer uppfattar Socialstyrelsens samverkan och stöd.

Socialstyrelsen ger kunskapsstöd till regioner, kommuner och professioner på flera sätt för att stödja och utveckla vården och omsorgen (se avsnitt 1.2).

Kunskapsstödet innebär till exempel att myndigheten utvecklar riktlinjer och rekommendationer för att hjälpa regioner och kommuner att fatta välgrundade beslut. Socialstyrelsen erbjuder också utbildningar och handledning inom olika områden som bidrar till att öka kompetensen inom vård och omsorg. Företrädare för Socialstyrelsen beskriver att myndighetens styrning och samverkan med regioner och kommuner kommit att bli mer dialogbaserad och inriktad på ett mer verksamhetsnära stöd (se avsnitt 2.3). Socialstyrelsen samverkar också med andra myndigheter i olika sammanhang, bland annat i olika regeringsuppdrag och inom ramen för beredskapssektor hälsa, vård och omsorg.

3.1 Socialstyrelsen uppfattas som kompetent och öppen för dialog

Våra intervjuer visar att företrädare för SKR och olika professioner sammantaget har ett högt förtroende och känner stark tillit till det stöd och underlag som myndigheten tar fram. Vår bild är att förtroendet för Socialstyrelsen är större idag än för 10–15 år sedan.

Tidigare rapporter och utredningar har ifrågasatt Socialstyrelsens roll som central förvaltningsmyndighet för hälso- och sjukvården. Den bild som målats upp har beskrivit Socialstyrelsen som passiv och med svårigheter att arbeta långsiktigt och strategiskt.⁷² Det har också konstaterats att antalet överenskommelser mellan regeringen och SKR ökade efter 2009 till följd av den bild som fanns om Socialstyrelsens förmåga. Riksrevisionen bedömde 2017 att Socialstyrelsens restriktiva tolkning av sina uppgifter var en av orsakerna till att SKR, snarare än Socialstyrelsen, via överenskommelser med staten fick en central roll i arbetet med att stödja huvudmännen i olika implementeringsfrågor.⁷³

⁷² SOU 2012:33. *Gör det enklare!*, s. 127.

⁷³ Se Riksrevisionen. (2017:3). *Staten och SKL – en slutrapport om statens styrning på vårdområdet*, s. 7, 29.

I våra intervjuer med målgrupperna beskriver de att de uppfattar Socialstyrelsens föreskrifter och vägledning som väl underbyggda och att de håller hög kvalitet. Företrädare för professionerna menar att Socialstyrelsens riktlinjer och vägledning är relevanta och att man upplever att följsamheten till riktlinjer och vägledning är hög. Den bilden bekräftas också av Socialstyrelsens egna enkätundersökning från 2023 som visar att vård- och omsorgspersonal sammantaget har högt förtroende för Socialstyrelsen och att Socialstyrelsen är en tillförlitlig källa som levererar stöd baserat på evidensbaserad kunskap och att riktlinjer och andra dokument är förankrade i professionell expertis och aktuell forskning.⁷⁴

De professions-, patient- och brukarorganisationer som vi har talat med menar att Socialstyrelsen har förändrat sitt arbetssätt och att de på ett helt annat sätt än tidigare bjuds in och tillåts vara delaktiga i olika råd för att bidra med sina perspektiv i de uppdrag som Socialstyrelsen arbetar med. Detta är något som de uppfattar som positivt. Samtidigt framhåller flera av dem som vi har pratat med att det finns bristande återkoppling från myndighetens sida. De menar att Socialstyrelsen tar sig tid att lyssna in deras medskick men att det i flera fall är oklart hur myndigheten drar nytta av de synpunkter som samlas in.

3.2 Socialstyrelsens roll är inte alltid tydlig för regioner och kommuner

Företrädare för SKR och professioner uppger till oss att det är positivt att Socialstyrelsen har fått en tydligare roll i att stödja hälso- och sjukvården och socialtjänsten genom ett mer verksamhetsnära stöd. Samtidigt menar de att det är otydligt vad som faktiskt ingår i myndighetens roll i att ge verksamhetsnära stöd. Professionsföreträdarna tycker även att skillnaden mellan vad som är Socialstyrelsens roll och vad som är SKR:s roll i att ge ett mer verksamhetsnära stöd är otydlig.

De som vi har pratat med ser positivt på att Socialstyrelsen har fått uppdrag som tydligare handlar om att ge ett mer verksamhetsnära stöd, i syfte att underlätta omställning och utveckling inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten. I praktiken uppfattas dock Socialstyrelsens insatser för kommuner främst som stödjande punktinsatser kopplat till att myndigheten genomför specifika regeringsuppdrag. I våra intervjuer med företrädare för SKR och professionerna framkommer att det finns en efterfrågan på ett mer varaktigt stöd och samverkan från Socialstyrelsen även utanför dessa uppdrag. De som vi talat med önskar att Socialstyrelsen ska ta en mer aktiv roll än i dag för att på ett mer verksamhetsnära sätt stödja regioner och kommuner i tillämpningen av myndighetens material och att anpassa verksamheterna i arbetet mot en god och nära vård och mot införandet av en ny socialtjänstlag.

⁷⁴ Se Socialstyrelsen. (2023). *Enkätanalys*. s. 13–14, 21 ff.

Våra intervjuer med professionsföreträdare och företrädare för SKR pekar även på att det finns en osäkerhet hos regioner och kommuner och i deras verksamheter om vad Socialstyrelsens verksamhetsnära stöd faktiskt består av och vad myndighetens roll i detta är. Det handlar bland annat om att det inte alltid är tydligt om vilken roll som myndigheten har i det mer verksamhetsnära stödet i relation till myndighetens vägledande och normerande roll.

En målsättning som Socialstyrelsen har är bli en tydlig aktör i krisberedskaps-systemet.⁷⁵ Företrädare för SKR som vi har talat med menar att Socialstyrelsen har många regeringsuppdrag inom krisberedskap vilket riskerar att bidra till otydlighet. Företrädarna för SKR menar att regeringen behöver bli bättre på att besluta om uppdrag till Socialstyrelsen inom krisberedskapsområdet i rimlig tid ”i rätt ordning”. Företrädare för SKR beskriver att regionerna själva redan kan ha inlett eller planerar olika insatser inom området, när Socialstyrelsen får uppdrag att vidta åtgärder till stöd för regionernas arbete. Även företrädare för Sveriges socialchefer har pekat på behovet av en ökad tydlighet från Socialstyrelsen i beredskapsfrågor. De menar att de nationella myndigheterna, däribland Socialstyrelsen, behöver bli tydligare i sina respektive roller och sin vägledning så att kommunerna ges möjlighet att anpassa sin beredskapsplanering. De menar att det annars finns en risk för parallella processer och dubbelarbete i kommunernas beredskapsplanering.

3.3 Socialstyrelsens stöd upplevs inte alltid så användbart

Det finns en stor efterfrågan på Socialstyrelsens stöd. Trots att tilliten till Socialstyrelsens riktlinjer och stöd är stort menar de företrädare för professioner och SKR som vi har talat med att Socialstyrelsens stöd till viss del är svårt att tillämpa i verksamheterna och att det inte i tillräckligt stor utsträckning är anpassat efter de behov som verksamheterna har.

När det gäller myndighetens stöd till kommuner inom äldreomsorgsområdet handlar det exempelvis om att Socialstyrelsen inte i tillräckligt stor omfattning upplevs anpassa sitt stöd utifrån det som IVO i sin tillsyn pekat ut som brister inom äldreomsorgen. De som vi talat med uppger att kommuner som fått anmärkningar riskerar att inte få tillräckligt stöd att åtgärda brister och förbättra äldreomsorgen.

Vad gäller myndighetens stöd till kommuner inom det brottsförebyggande området menar bland annat företrädare för SKR och Sveriges socialchefer att myndighetens stöd upplevs ligga för långt ifrån hur socialtjänstens aktuella arbete ser ut. Bland annat att stödet inte i tillräckligt stor utsträckning är anpassat till att barn och unga begår grova brott.

⁷⁵ Socialstyrelsen. (2021). *Socialstyrelsens strategiska inriktning 2021 – 2025*.

Ett annat exempel inom det brottsförebyggande området är att Socialstyrelsen rekommenderar insatser som inte finns tillgängliga i Sverige eller som tillhandahålls genom licens från privata aktörer. Det medför att kommuner kan ha svårt att i praktiken genomföra vissa av de insatser som Socialstyrelsen rekommenderar. Det kan också innebära att kostnaderna för vissa kommuner eller insatser blir för höga eller att kommuner låser in sig i dyra kontrakt med de privata aktörerna som erbjuder licenserna.

Även Riksrevisionen visade i en granskning från 2024 att Socialstyrelsens stöd till kommuner inom det brottsförebyggande området är uppskattat men att stödet inte alltid upplevs som genomförbart. Det handlar bland annat om att socialtjänsten i kommunerna uppfattar att stödet till viss del är för vagt och ligger för långt ifrån hur verkligheten ser ut i deras verksamheter.⁷⁶

Tidigare arbetade Socialstyrelsen främst med att ta fram riktlinjer och med att följa upp regionernas verksamhet. Företrädare för SKR menar att Socialstyrelsens stöd har förändrats mycket på senare år. Numera uppfattar man att Socialstyrelsen arbetar mer operativt idag, till exempel i form av insatser som också är inriktade mot regionernas verksamhetsplanering, bland annat i de regeringsuppdrag som gäller regionernas arbete med att öka tillgängligheten till vården. Enligt SKR:s företrädare varierar det mellan hur regionerna tar emot Socialstyrelsens samverkan, stöd och dialog. Många regioner uppfattar Socialstyrelsens stöd som positivt. Enligt SKR:s företrädare finns det samtidigt en avvaktan mot Socialstyrelsens roll och arbetssätt då de i vissa fall uppfattas mer som en granskning än som ett stöd till regionen. Företrädare för SKR pekar också på att vissa regionföreträdare anser att Socialstyrelsen inte alltid har tillräcklig kompetens om regionernas vårdssystem för att myndighetens stöd ska uppfattas som relevant och användbart i praktiken. När kompetensen saknas kan synpunkter från myndigheten bli abstrakta, menar SKR:s företrädare.

Regionerna är beroende av att kunna göra jämförande analyser av sina verksamheter för att kunna utveckla verksamheten. Den data som Socialstyrelsen samlar in från regionerna om deras verksamheter skulle kunna användas till detta men företrädare för SKR menar att det är svårt för regionerna att få tillgång till data från Socialstyrelsens register. De förklaringar som regionerna och SKR har fått är att Socialstyrelsen har långa handläggningstider samt att andra dataanvändare prioriteras högre. Enligt företrädare för SKR behöver tillgången bli mycket bättre för att regionerna ska kunna använda data på ett ändamålsenligt sätt. I januari 2024 fick Socialstyrelsen i uppdrag av regeringen att ta fram en åtgärdsplan för att korta handläggningstiderna och öka kvaliteten i leveranserna av beställningar av hälsodata för forskning.⁷⁷

⁷⁶ Riksrevisionen. (2024:9). *Otillräckliga insatser när barn misstänks för grova brott.*

⁷⁷ Regeringsbeslut 2024-01-18. *Uppdrag till Socialstyrelsen att utveckla arbetet med att ge tillgång till data från hälsodataregister för forskning.*

3.4 Socialstyrelsen har svårt att ge stöd och nå ut till kommunerna

Likt vad som konstaterats i flertalet tidigare utredningar och i tidigare rapporter från Statskontoret pekar även våra intervjuer på att Socialstyrelsens stöd till kommuner på socialtjänstens område inte är lika omfattande som myndighetens stöd till regioner på hälso- och sjukvårdens område, även om stödet till kommunerna har ökat i omfattning under de senaste åren.⁷⁸

En förklaring som lyfts fram till att Socialstyrelsen ger ett begränsat stöd till kommunerna är att det historiskt inte har funnits tillräckligt med forskning och annan evidensbaserad kunskap inom socialtjänstens område, men att det över tid har skett en kunskapsstillväxt och att kunskapsläget är bättre i dag jämfört med tidigare. En annan orsak som har lyfts fram är att den officiella statistiken inom socialtjänsten ger begränsade möjligheter till kunskapsutveckling inom området.⁷⁹ Som nämnts i avsnitt 2.6.1 bereds för närvarande förslag på en ny lag om socialtjänstdataregister i Regeringskansliet.

Företrädare för SKR och professioner som vi har pratat med pekar även på att Socialstyrelsen har svårt att på ett bra sätt kunna nå ut och samverka med kommunerna, vilket även har konstaterats i flertalet tidigare utredningar och i tidigare rapporter från Statskontoret.⁸⁰ Coronakommissionen konstaterade till exempel i sitt delbetänkande *Äldreomsorgen under pandemin* att det saknades etablerade kanaler mellan Socialstyrelsen och den kommunala hälso- och sjukvården liknande de utarbetade kanalerna mellan myndigheten och regionvården.⁸¹

⁷⁸ Se bland annat SOU 2020:47. *Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag*; SOU 2020:80. *Äldreomsorgen under pandemin*; SOU 2023:66. *För barn och unga i samhällsvård*; SOU 2024:43. *Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning*; Statskontoret. (2018:23). *Utvärdering av en samlad styrning med kunskap för hälso- och sjukvård – Slutrapport* och Statskontoret. (2023). *Att styra med kunskap – En studie om statlig kunskapsstyrning riktad till kommuner och regioner*.

⁷⁹ Se bland annat SOU 2020:47. *Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag*; Statskontoret. (2023). *Att styra med kunskap – En studie om statlig kunskapsstyrning riktad till kommuner och regioner* och Statskontoret. (2014:18). *Evidensbaserad praktik inom socialtjänsten: Utvärdering av överenskommelsen mellan regeringen och SKL. Slutrapport*.

⁸⁰ Se bland annat SOU 2020:47. *Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag*; SOU 2020:80. *Äldreomsorgen under pandemin*; SOU 2024:43. *Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning*; Statskontoret. (2018:23). *Utvärdering av en samlad styrning med kunskap för hälso- och sjukvård – Slutrapport* och Statskontoret. (2023). *Att styra med kunskap – En studie om statlig kunskapsstyrning riktad till kommuner och regioner*.

⁸¹ SOU 2020:80. *Äldreomsorgen under pandemin*.

Det är en stor utmaning för Socialstyrelsen att nå ut till och föra en dialog med 290 kommuner i jämförelse med 21 regioner, även om kommunernas regionala samverkan- och stödstrukturer (RSS) och partnerskapet för kunskapsstyrning inom socialtjänsten till viss del tillhandahåller strukturer för detta. Detta framgår av flera tidigare utredningar och rapporter från Statskontoret samt i våra intervjuer med företrädare för kommuner och professioner.⁸²

3.5 Socialstyrelsens samverkan med andra myndigheter fungerar olika bra

Företrädare för myndigheter som Socialstyrelsen samverkar med uppger till oss att samarbetet med Socialstyrelsens i många hänseenden fungerar bra och att Socialstyrelsen är en myndighet som är lätt att samverka med. Samtidigt visar våra intervjuer att det också finns utmaningar i Socialstyrelsens samverkan med andra myndigheter.

Företrädare för myndigheter som har ett kunskapsstödjande uppdrag, likt Socialstyrelsen, pekar på att samverkan med Socialstyrelsen i huvudsak fungerar bra. Det handlar bland annat om att de uppfattar att Socialstyrelsen är välorganiserad och bra på att bygga upp en välfungerande struktur för samverkan och rutin för det gemensamma arbetet. Företrädarna från dessa myndigheter menar också att Socialstyrelsen har förståelse för andra myndigheters uppdrag och de olikheter som finns mellan myndigheter. De utmaningar i samverkan som företrädare för de kunskapsstödjande myndigheterna pekar på har främst att göra med de förutsättningar som myndigheterna får för sin samverkan. Det handlar till exempel om de medel som regeringen tilldelar myndigheterna för samverkan i gemensamma uppdrag och vilken tid som myndigheterna får för att samverka och genomföra gemensamma uppdrag.

Företrädare för myndigheter med mer operativa uppdrag uppfattar att samverkan med Socialstyrelsen inte fungerar lika väl. Det handlar bland annat om att Socialstyrelsen uppfattas som en myndighet som gör en allt för snäv tolkning av sitt uppdrag och att myndigheten inväntar uppdrag från regeringen innan myndigheten kan agera med andra myndigheter i frågor där det inte är tydligt vilken myndighet som har ansvar och vilket mandat Socialstyrelsen har i samverkan.

⁸² Se bland annat bland annat SOU 2020:47. *Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag*; SOU 2024:43. *Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning*; Statskontoret. (2018:23). *Utvärdering av en samlad styrning med kunskap för hälso- och sjukvård – Slutrapport* och Statskontoret. (2023). *Att styra med kunskap – En studie om statlig kunskapsstyrning riktad till kommuner och regioner*.

Våra intervjuer med företrädare för Socialstyrelsen, IVO och SKR pekar på att Socialstyrelsens samverkan med IVO inte har fungerat tillräckligt bra. Företrädare för Socialstyrelsen menar att samverkan med IVO har blivit bättre men att den behöver förstärkas. Ett sätt att förbättra samverkan, som våra intervjupersoner lyfter fram, är att IVO tidigare än idag skulle kunna förmedla resultaten från sin tillsyn till Socialstyrelsen. På detta sätt kan Socialstyrelsen ges möjlighet att anpassa sin information till huvudmännen när tillsynsbesluten tillkännages. Under hösten 2023 har myndigheterna på IVO:s initiativ kommit överens om en ny samverkansstruktur som bland annat syftar till att Socialstyrelsen på ett mer strukturerat sätt än tidigare ska få information om IVO:s iakttagelser i tillsynen. Tanken är också att IVO:s iakttagelser ska ge underlag till Socialstyrelsens arbete med att ge stöd till de granskande verksamheterna.

4 Referenser

Rapporter och utredningar

Riksrevisionen. (2024:9). *Otillräckliga insatser när barn misstänks för grova brott.*

Riksrevisionen. (2017:3). *Staten och SKL – en slutrapport om statens styrning på vårdområdet.*

Socialstyrelsen. (2023). *Socialstyrelsen och European Health Data Space (EHDS).* (Dnr. 1369/2023).

Socialstyrelsen. (2023). *Utredning om anpassad organisation.* (Dnr 1.7 – 14118/2023).

SOU 2024:43. *Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning.*

SOU 2024:41. *Styrkraft för lyckad integration.*

SOU 2024:33. *Delad hälsodata – dubbel nytta. Regler för ökad interoperabilitet i hälso- och sjukvården.*

SOU 2024:12. *Mål och mening med integration.*

SOU 2023:66. *För barn och unga i samhällsvård.*

SOU 2020:80. *Äldreomsorgen under pandemin.*

SOU 2020:47. *Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag.*

SOU 2012:33. *Gör det enklare!*

SOU 2011:65. *Statens roll i framtidens vård – och omsorgssystem.*

SOU 2009:55. *Ett effektivare smittskydd.*

Statskontoret. (2023). *Att styra med kunskap – En studie om statlig kunskapsstyrning riktad till kommuner och regioner.*

Statskontoret. (2018:23). *Utvärdering av en samlad styrning med kunskap för hälso- och sjukvård – Slutrapport.*

Statskontoret. (2014:18). *Evidensbaserad praktik inom socialtjänsten: Utvärdering av överenskommelsen mellan regeringen och SKL. Slutrapport.*

Statskontoret (2011:8). *Myndighetsanalys av Socialstyrelsen.*

Offentligt tryck

Direktiv 2023/73. *Ett helt eller delvis statligt huvudmannaskap för hälso- och sjukvården.*

Ds 2014:9. *En samlad kunskapsstyrning för hälso- och sjukvård och socialtjänst.*

Ds 2012:49. *En mer samlad myndighetsstruktur inom folkhälsoområdet.*

Europaparlamentets och Rådets förordning om ett europeiskt hälsodataområde, COM (2022) 197 final.

Lagrådsremiss 2024-07-04. *En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter.*

Proposition 2023/24:1. *Budgetproposition för 2024. Utgiftsområde 9. Hälsovård, sjukvård och social omsorg.*

Proposition 2020/21:175. *Stärkt kompetens i vård och omsorg – reglering av undersköterskeyrket.*

Proposition 2017/18:138. *Legitimation för hälso- och sjukvårdskuratorer.*

Proposition 2017/18:40. *En ny beslutsprocess för den högspecialiserade vården.*

Proposition 2017/18:1. *Budgetproposition för 2018. Utgiftsområde 9. Hälsovård, sjukvård och social omsorg.*

Proposition 2015/16:1. *Budgetproposition för 2016. Utgiftsområde 9. Hälsovård, sjukvård och social omsorg.*

Proposition 2014/15:1. *Budgetproposition för 2015. Utgiftsområde 9. Hälsovård, sjukvård och social omsorg.*

Proposition 2013/14:1. *Budgetproposition för 2014. Utgiftsområde 9. Hälsovård, sjukvård och social omsorg.*

Proposition 2012/12:1. *Budgetproposition för 2013. Utgiftsområde 9. Hälsovård, sjukvård och social omsorg.*

Proposition 2011/12:1. *Budgetproposition för 2012. Utgiftsområde 9. Hälsovård, sjukvård och social omsorg.*

Regeringens skrivelse 2023/24:56. *Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera.*

Regeringens skrivelse 2023/24:68. *Barriärer mot brott – en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet.*

Regeringsbeslut 2024-05-23. Uppdrag att följa och bedöma regionernas arbete i enlighet med överenskommelsen om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården.

Regeringsbeslut 2024-05-23. Uppdrag att bidra till att stärka samt följa upp tillgängligheten och vårdkapaciteten på regional och nationell nivå.

Regeringsbeslut 2024-04-25. Uppdrag till Statskontoret att göra en analys av Socialstyrelsen.

Regeringsbeslut 2024-02-01. Uppdrag att fördela statsbidrag för omställning till en långsiktigt hållbar, förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst.

Regeringsbeslut 2024-01-18. Uppdrag till Socialstyrelsen att utveckla arbetet med att ge tillgång till data från hälsodataregister för forskning.

Regeringsbeslut 2023-06-22. Uppdrag att analysera kommunernas förutsättningar och behov inför införandet av en ny socialtjänstdataregisterlag.

Regeringsbeslut 2023-06-22. Uppdrag att ta fram förslag till en nationell plan för nationell vårdförmedling.

Regeringsbeslut 2023-06-22. Uppdrag att genomföra insatser som stödjer och stärker patienters möjlighet att få vård hos andra vårdgivare med kortare väntetider.

Regeringsbeslut 2023-06-08. Uppdrag att främja, stödja och följa upp omställningen i hälso- och sjukvården till en god och nära vård.

Regeringsbeslut 2023-01-19. Uppdrag att ta fram förslag till en nationell plan för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning.

Regeringsbeslut 2022-06-30. Uppdrag inför inrättande av ett Nationellt kompetenscentrum för äldreomsorg vid Socialstyrelsen.

Regeringsbeslut 2022-04-28. Uppdrag att genomföra insatser för att främja, stödja och följa omställningen till en god och nära vård för att förbättra primärvårdens omhändertagande av psykisk ohälsa.

Regeringsbeslut 2021-12-22. Uppdrag om statligt ansvar för försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården.

Regeringsbeslut 2021-07-08. Uppdrag gällande kartläggning och stöd av den kommunala hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens beredskap.

Regeringsbeslut 2021-03-24. Uppdrag att utveckla särskilda prioriteringsprinciper för hälso- och sjukvården som gäller vid kris och krig.

Regeringsbeslut 2020-04-16. Uppdrag att genomföra insatser för att främja omställningen i hälso- och sjukvården till en god och nära vård.

Regeringsbeslut 2018-01-18. *Uppdrag att inrätta ett nationellt donationsfrämjande centrum.*

Regeringsbeslut 2012-09-20. *Uppdrag att förbereda och inordna verksamhet med specialistkompetenskurser i Socialstyrelsen.*

Socialutskottets betänkande 2014/15:SoU8. *Funktionshinderfrågor.*

Övrigt

Socialstyrelsen. (2024). *Årsredovisning för 2023.*

Socialstyrelsen. (2023). *Årsredovisning för 2022.*

Socialstyrelsen. (2022). *Årsredovisning för 2021.*

Socialstyrelsen. (2021). *Socialstyrelsens strategiska inriktning 2021 – 2025.*

Socialstyrelsen (2021). *Våra råd och nämnder.* (Hämtad 2024-10-12)

<https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/organisation/rad-och-namnder/>.

Socialstyrelsen. (2021). *Årsredovisning för 2020.*

Socialstyrelsen. (2016). *Årsredovisning för 2015.*

Socialstyrelsen. (2014). *Årsredovisning för 2013.*

Socialstyrelsen. (2013). *Årsredovisning för 2012.*

Socialstyrelsen. (2023). *Budgetunderlag 2024–2026.*

Socialstyrelsen. (2023). *Enkätanalys.*

Bilaga 1

Regeringsuppdraget

Regeringen

Regeringsbeslut

II:2

2024-04-25
S2024/00899 (delvis)

Socialdepartementet

Statskontoret
Box 396
101 27 Stockholm

Uppdrag till Statskontoret att göra en analys av Socialstyrelsen

Regeringens beslut

Regeringen ger Statskontoret i uppdrag att med utgångspunkt i den modell för myndighetsanalyser som Statskontoret redovisade till regeringen i december 2008 (Fi2007/09016) utföra en analys av Socialstyrelsen samt att föreslå åtgärder.

Statskontoret ska beskriva, analysera och bedöma:

- Socialstyrelsens kärnuppdrag samt vilka uppgifter och omvärldsförändringar av vikt för myndigheten som har tillkommit sedan 2011.
- Ändamålsenligheten och effektiviteten i myndighetens interna styrning och uppföljning.
- Om gränsdragningen av myndighetens uppgifter i förhållande till andra myndigheter med närliggande uppgifter är ändamålsenlig.
- Ändamålsenligheten i organisering och utformning av de särskilda organ som inryms i myndigheten, samt de verksamheter i myndighetens organisation som regleras av regeringen.
- Om Socialstyrelsens samverkan med och stöd till myndigheter, kommuner, regioner och andra aktörer är ändamålsenlig och hur samverkan kan utvecklas. Här bör betydelsen av kommande förändringar såsom en ny socialtjänstlag särskilt belysas. Statskontoret ska vidare särskilt beakta kompetensen hos myndigheten att tillgodose behov hos målgrupperna kommuner och regioner.
- Vilka interna och externa faktorer, inklusive finansiella förutsättningar, som påverkar myndighetens möjlighet att bedriva verksamhet på ett

Telefonväxel: 08-405 10 00
Webb: www.regeringen.se

Postadress: 103 33 Stockholm
Besöksadress: Fredsgatan 8
E-post: s.registrator@regeringskansliet.se

ändamålsenligt, effektivt och rättssäkert sätt. Här bör eventuella skillnader mellan verksamhetsområden belysas särskilt.

- Regeringens styrning och dess ändamålsenlighet.
- Utvecklingsområden i myndighetens verksamhet samt i regeringens styrning av myndigheten, som är särskilt viktiga för att myndigheten ska kunna fullgöra sina uppgifter på ett effektivt sätt.

I uppdraget ingår även att föreslå de åtgärder inom samtliga dessa områden som regeringen och Socialstyrelsen bör vidta för att stärka myndighetens förutsättningar att fullgöra sitt uppdrag på ett ändamålsenligt, effektivt och rättssäkert sätt. I det ingår att ompröva relevanta delar av myndighetens uppgifter samt att i de fall som det bedöms relevant föreslå att uppgifter ska flyttas till annan myndighet.

Statskontoret ska beakta pågående relevanta utredningar. Statskontoret ska även föra dialog med samt inhämta kunskaper och erfarenheter från kommuner, regioner och övriga myndigheter som har verksamhet som berör Socialstyrelsen samt från relevanta professionsförbund.

Socialstyrelsen ska när uppdraget utförs bistå Statskontoret med de uppgifter och förutsättningar som är nödvändiga för att Statskontoret ska kunna fullgöra uppdraget på ett ändamålsenligt sätt.

Statskontoret ska löpande informera Regeringskansliet (Socialdepartementet) om hur arbetet med uppdraget fortskrider.

Statskontoret ska senast den 1 november 2024 lämna en skriftlig delredovisning till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

Statskontoret ska senast den 15 april 2025 lämna en skriftlig slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

Redovisningen av uppdraget ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Ärendet

Socialstyrelsen är förvaltningsmyndighet för verksamhet som rör hälso- och sjukvård och annan medicinsk verksamhet, tandvård, socialtjänst, stöd och service till vissa personer med funktionsnedsättning samt frågor om alkohol och missbruksmedel (förordningen [2015:284] med instruktion för

Socialstyrelsen). Socialstyrelsen ansvarar också för föreskrifter och allmänna råd inom sitt verksamhetsområde.

Socialstyrelsen har ett brett uppdrag inom kunskapsstyrning, bl.a. vad gäller att bidra med underlag och analyser om hälso- och sjukvården, socialtjänsten och tandvårdens kvalitet och utveckling. Det är ett uppdrag som spänner över flera områden med olika verksamheter och förutsättningar.

Myndigheten tar fram underlag för bedömning och för dialog med huvudmän på nationell och lokal nivå samt utvecklar och tillhandahåller nationella kunskapsstöd i form av riktlinjer och vägledningar för beslutsfattare och profession. Socialstyrelsen prövar ärenden om legitimation för yrken inom hälso- och sjukvården och tandvården. Arbetsgivare och andra aktörer har möjlighet att ställa frågor till Socialstyrelsens register över legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal (HOSP-registret) för att få information om vilken behörighet en person har. Socialstyrelsen förvaltar också 13 statistikregister. Dessa register innehåller uppgifter som vårdgivare inom hälso- och sjukvården, kommuner och andra myndigheter rapporterar till myndigheten. Socialstyrelsen är sedan 2022 sektorsansvarig myndighet enligt förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap.

Socialstyrelsen hanterar också statsbidrag, under 2023 var dessa 53 till antalet och myndigheten betalade ut totalt cirka 15,4 miljarder kronor i bidrag. Socialstyrelsen är också statistikansvarig myndighet för hälso- och sjukvård, socialtjänst och tandvård.

Utöver de uppgifter som följer av förordningen med instruktion för Socialstyrelsen och andra föreskrifter har myndigheten många regeringsuppdrag. Myndigheten svarar genom detta för genomförandet av en betydande del av regeringens politik på områdena för hälso- och sjukvård och socialtjänst. Förvaltningsanslaget finansierar 50 procent av myndighetens verksamhet och 46 procent finansieras av övriga anslag och bidrag.

År 2010 fick Statskontoret i uppdrag att göra en myndighetsanalys av Socialstyrelsen (S2010/7723). Statskontoret konstaterade i sin redovisning av uppdraget att det är svårt att få ett samlat grepp om regeringens styrning av myndigheten. Statskontoret pekade bl.a. på att indelningsgrunder i instruktion och regleringsbrev skiljer sig, att myndigheten fått ett ökande antal uppdrag i regleringsbrev och särskilda regeringsbeslut samt att det

saknas tydliga principer för i vilka fall Socialstyrelsen ska få särskild finansiering.

Sedan Statskontorets tidigare myndighetsanalys har stora förändringar skett inom myndigheten och dess verksamhetsområde. Myndighetens uppdrag har växt, bl.a. genom rollen som sektorsansvarig myndighet för beredskapssektorn "hälsa, vård och omsorg" enligt förordningen om statliga myndigheters beredskap, genom sin roll i det brottsförebyggande arbetet och arbetet med att staten ska ta ett större ansvar i hälso- och sjukvården. Även en ny socialtjänstlag är av betydelse för myndighetens arbete och utveckling. Myndigheten arbetar i ökad utsträckning än tidigare verksamhetsnära för att stödja och främja utvecklingen hos målgrupperna. Mot den bakgrunden behövs en förnyad analys av verksamheten för att säkerställa att myndigheten har de förutsättningar som krävs för att fullgöra sitt uppdrag och att bedriva verksamheten på ett effektivt, ändamålsenligt och rättssäkert sätt.

På regeringens vägnar

Acko Ankarberg Johansson

Helena Lagerholm

Kopia till

Försvarsdepartementet, CF/ETU/F
Socialdepartementet, HC, SAM, SOF
Finansdepartementet, BA, SFÖ
Kulturdepartementet, SNA
Arbetsmarknadsdepartementet, IU, MRD, JÄM
Socialstyrelsen

5 (5)